

899
L 188

4017

V. KRASNAIS

LATVISKĀ JAUNLATGALE

II. PĀRLABOTAIS IZDEVUMS

LATVJU NĀCIONĀLĀS JAUNATNES SAVIENĪBAS
APGĀDS.

1937.

Saturs:

Ievadam	3
A. Francis — Tautas augšamcelšanās	4
I Vēstures liecības	5
Latviešu un krievu cīņas starp 1000. līdz 1200. ga- diem pēc Kristus	5
Atzeles latviešu zeme	6
Bērzenes kunga valsts	6
Purnavas kunga valsts	7
Ābelenes kunga valsts	7
Abrenes kunga valsts	7
Latviešu cīņas ar krieviem pēc Vidzemes valsts nodibināšanās	7
Atzeles latviešu zemes valdnieki — Varigrībs un Meluks	9
Latvieši ieņem Pliskavu 1240. gadā un tur valda 2 gadus	10
Krievu un vidzemnieku cīņas tag. Jaunlatgales apgabala dēļ	10
Latvieši sargā savu austrumrobežu	13
Vidzeme 1476. gadā pazaudē tagadējo Jaunlatga- les apgabalu	14
Vidzemnieki mēģina atgūt zaudēto zemi	15
Augšpils krievu militārkolōnija latviešu zemē	17
Senā latviešu zeme līdz Mudes upei un Astravai	17
Pēc 445 gadiem atpakaļ pie savas tautas un valsts Dr. K. Ulmanis — Latviju sirdī	18
Dr. K. Ulmanis — Latviju sirdī	20
II Tagadnes liecības	21
Vietvārdi stāsta par Jaunlatgales apgabala lat- visko senatni	21
Dr. A. Bilenšteina M. Skujenieka, prof. E. Voltera Fr. Trasuna, N. Rancāna, V. Rubuļa laikraksta «Jaunās Zinias» u. c. ziņas	23
Vietējie iedzīvotāji atminas savus latviskos senčus	25
Kā latviešus pārkrievoja	26
Jaunlatgales apriņķa isto krievu un pārkrieivotu latviešu skaits	29
Tieksme pēc latvietības	29
Latviskā atmoda	30
Izlietotie materiāli	32

89-9
188

No 4017.

ubl
L
9

V. KRASNAIS

LATVIŠKĀ JAUNLATGALE

VALSTIS
APGABALA VĒSTURISKIE
LIKTEŅI

II. PĀRLABOTAIS IZDEVUMS

LATVIJU NĀCIONALĀS JAUNATNES SAVIENĪBAS
APGĀDS.

1937.

~~53.828 v~~

Latv.
VALSTS BIBLIOTĒKA

~~90.689~~

0307085150

I e v a d a m.

Jau no sirmas senatnes Jaunlatgales apgabals ir latviešu zeme un tās iedzīvotāji — mūsu tautieši.

Par to liecina daudzi seni un svarīgi dokumenti, stāstot skaidru un nepārprotamu notikumu valodu.

Ilgus gadsimtus šai apgabalā ir skanējusi latviešu valoda. Pārkrievošanas laikmetā mūsu valoda tur apklususi un piemirsta, bet galīgi izdeldēt to nav spējušas nekādas svešas varas.

Tagad Jaunlatgales tautieši klausās savas latviskās vēstures soļos, dzird latviskās sirds pukstienus, atminas vectēvu stāstus un atdzimst latviskā apziņā. Latviešu valoda sāk savu uzvaras gājienu.

Šo nacionālo atmodu visvairāk sekmējis mūsu tautas Vadonis, valsts un ministru prezidents **Dr. K. Ulmanis**, kas ar 15. maiju Latviju padarījis par nacionālu, daiļu un varenu.

Sīvās cīņās ar ienaidnieku šo apgabalu atbrīvojis un Latvijai pievienojis Latvijas brīvības cīņu virspavēlnieks, kara ministrs ģenerālis **J. Balodis**.

Izglītības ministrs prof. **A. Tentelis** dibinājis latviešu un jauktu tautību skolas, jaunatni audzinot latviešu tautas garā.

Sabiedrisko lietu ministrs **A. Bērziņš** sekmējis kultūras robežu nostiprināšanu un vienības apziņu. Informācijas un propagandas pārvaldes priekšnieks J. Mežaraups nopietnu uzmanību veltījis pārtautotiem ciltsbrāļiem.

Izdevumu atbalstījis un piedalījies darbā **A. Kauliņš**, LNJS Jaunlatgales novada goda biedrs.

Top latviskā Jaunlatgale, tāda pat, kāda tā senās dienās bijusi.

D a u g a s n ē, 1937. g. 25. aprīlī.

Vilberts Krasnais,
LNJS Latgales apgabala pārzinis.

Alfonss Francis.

Tautas augšāmcelšanās.

Pārtautoto latviešu atmodas dziesma.

Mēs zinām — mūsu tauta
Par visām cildāka,
Nu latvietības skauta
Aug daiļa, varena!

Mēs arī esam latvieši,
Kas sevi neaizliedz.
Lai kopā ceļam nākotni,
Draugs, līdzī roku sniedz!

Kas ilgi apspiests mita,
Nu posta važas šķeļ —
Nāk pulkā cits pie cita
Un droši galvas ceļ:

Mēs arī esam latvieši,
Kas sevi neaizliedz.
Lai kopā ceļam nākotni,
Draugs, līdzī roku sniedz!

Par mūsu tēvu zemi
Un Zemes Tēvu tās —
Tu dzīves gaitas lemi,
Tā laimi, godu krās.

Mēs arī esam latvieši,
Kas sevi neaizliedz.
Lai kopā ceļam nākotni,
Draugs, līdzī roku sniedz!

1.

Vēstures liecības.

Vēl vecie ozoli nav lūzuši,
Vēl zinām mēs, ka esam latvieši.

(Jaunlatgales atmodas dziesma.)

Vismaz jau 5000 un vairāk gadus latvieši apdzīvo Latvijas zemi.

Senatnē latviešu zeme bijusi daudz plašāka un tālu iesniegusies tagadējos Pliskavas, Polockas un Vitebskas apgabalos. To, starp citu, pierāda, kā mūsu senatnes pētnieks Ed. Paegle raksta, Pliskavas pilsētā un apgabalā (piemēram Sidorovas pagasta Pagarelku ciemā, Porchovas apr. Čirskas pag. Zaručjes ciemā, Astravas apr. Melechovas pag. Karzuļu ciemā, kapos starp Lielo un Mazo Zamostji un citur) zemē atrastās latviešu senmantas, kas priekš kara glabājās Pliskavas mūzejā un tika apzīmētas par latviešu arhaioloģiskām mantām. Arī Pēterpils un Maskavas krātuvēs daudz senlatviešu mantu no tagadējās Krievijas ziemeļrietumu apgabaliem.

Pliskavas un tāpat Polockas apgabalā latviešu senmantu atrasts sevišķi daudz, un tās rāda, ka šīs zemes vispirmie apdzīvotāji bijuši mūsu tautieši. Tur atlicies vēl līdz šai dienai arī daudz latvisku vietu nosaukumu.

Ilgajos gadsimtos latvieši pārkrieivoti, pieņēmuši pareizticību un tagad pat nezina savas latviskās izcelšanās, vēlāk paši turpinādami citu tautiešu pārtautošanu.

Latviešu un krievu cīņas starp 1000. līdz 1200. gadiem pēc Kr.

Latviešu ciltīm no 800. līdz 1200. gadam, kā to noskaidrojusi arhaioloģija, bija visdziņākais kultūras uzplaukuma posms. Gan arī šai laikā bija kari un grūti nācās cīnīties gandrīz uz visām latviešu robežām, bet šādas cīņas šī laikmeta sākumā nobeidzās ar uzvarām un uzvarai sekoja miera gadi, kad varēja visus spēkus ziedot diženam kultūras darbam.

Vareni latviešu ciltis izbūvēja savas pilis un apmetnes. Pilis bija pārvaldes centri un cietokšņi, pie tām atradās pilsētas un miesti.

Latvieši drošsirdīgās cīņās aizsargāja savas zemes robežas, kuŗās jau 9. gadsimtā tiecās iespiesties slavu ciltis, bet 12. gadsimta beigās neapvienotās ziemeļlatviešu ciltis bieži bija spiestas atpirties ar nodevām no pliskaviešu sirotājiem.

Interesantas ziņas par latviešu un krievu savstarpējām cīņām starp 1000. un 1200. gadiem sniedz Pliskavas, Tveŗas un Naugardas (Novgorodas) krievu kronika.

Tā, Pliskavas pirmā, Sofijas un Tveŗas kronika raksta, ka 1060. gadā krievu kņazs Izjaslavs Jaroslavičs gājis pret «ssoliem», tiem gribējis uzlikt meslus, bet pēdējie izdzinuši meslu piedzinējus. Payasarī «ssoli» kaŗojuši ap Tērbatu, pilsētu ieņēmuši un nodedzinājuši, un tad aizgājuši kaŗodami līdz Pliskavai. Pliskavieši un naugardieši izgājuši viņiem pretim; notikusi kauja, kuŗā krituši 1000 krievu.

Naugardas pirmā kronika 1111. gadā stāsta, ka krievu kņazs «Mstislavs gāja pret «očelu» un kaŗoja ar tiem.» Prof. Fr. Balodis raksta («Latvieši» 101. lapp.) ka «novgorodietis Mstislavs ap 1111. gadu kaŗoja Ziemeļlatgalē».

Naugardas pirmā kronika 1171. gadā stāsta, ka «Mstislavs ar naugardiešiem ziemā iet uz «očelu» un dedzina pa visu zemi.» Cīņas notikušas arī 1180. gadā.

Šeit atzīmējam tikai dažas no daudzajām ziņām par asiņainām cīņām, kas norisinājušās pāris gadsimtos.

Krievu kroniku pirmais sakopotājs Tatiščevs visus kronikās minētos «očela», sosoli» un «ssoli» uzskata par kādu latviešu cilti, kas varēja būt tikai tagadējā Jaunlatgales apriņķa un Ziemeļvidzemes latvieši, jo tiem robežas saskārās ar Pliskavas krieviem.

Atzeles latviešu zeme.

Tā redzam, ka varonīgie Tērbatas un Pliskavas apgabala apkaŗotāji bijuši mūsu tautieši. Viņi dzīvoja Atzeles latviešu zemē, kuŗa bija politiski saistīta ar Tālavu.

Par «Adzeles zemi» (terra Adzelle) 1228. gadā stāsta kāda kronika un 1224. gadā zemes dališanas dokuments (Bunge I., 17. lpp., 80. nr.). Henekes atskaņu kronika saka, ka 1341. gada 25. martā sāka celt «Adzeles zemē» Alūksnes pils. Par Atzeli rakstījuši Dr. A. Bilenšteins, Tērbatas zinātnieks H. Lākmanis, K. Šterns, prof. A. Švābe, Lietgalietis u. c. Šī zeme dokumentos atzīmēta par Agzeli, Adzeli un Atzeli. Atzeles nosaukums latviskāks, tamdēļ pie tā pieturēsimies.

Atzeles latviešu zemē ietilpa 6 apgabali jeb kungu valstis. Divas — Gaujiena un Alūksne atradās tagadējā Vidzemē un pēc 1224. gada dališanas nāca ordeņa rīcībā. Pārējās 4 kungu

valstis atradās tagadējā Jaunlatgales apriņķī (dienvidus robeža — Ičas upe, purvi un meži) un palika Rīgas archibīskapa tiešā pārvaldībā.

Bērzenes kunga valsts atradās Lubānas ezera un klānu līdzenuma austrumu krastā — tag. Bērzpils, Rugāju, Daugasnes un apkārtējos novados. Senču pils bijusi «Bērzīnes kalnā», Pauklītes upes malā, kur jau 30 gadus Bērzpils katoļu kapi. Pilskalnu aprakstījuši Rikovs, Bīlenšteins un Brastiņš. Tur vēl saskatāmi apcietinājumi, un to klāj 8 pēdu dziļa melnzemes kārtā. Pilskalnu apvij teikas par seno pili, nogrimušu baznīcu un apraktu naudu.

Purnavas kunga valsts līdz Mudes (Veļikajas) upei ieņēma izcilāko stāvokli starp visām 4 valstīm. Tā ap 1200. gadu ietvēra tag. Viļakas, Liepnas, Balvu, Kacēnu, Upmales u. c. novadus. Tās senais centrs — Viļakas ezera sala, kur atradusies sena latviešu pils. Arī Vidzemes valsts laikā tur 1292. gadā archibīskaps Jānis III uzcēla koka pili, kuŗu 1509. g. atjaunoja, bet 1516. g. uzcēla mūra pili, pie kuŗas attīstījusies pilsēta. Daudzus gadsimtus Viļaka bija par tag. Ziemeļlatgales apgabala pārvaldes centru un stipru cietoksni pret austrumu kaimiņiem — krieviem.

Ābelenes kunga valsts. Tā ietvēra tag. Baltinavas, Kārsavas, Šķilbēnu un kaimiņu novadus. Arī tur valsts centrā, uz valdonīgākā un augstākā (30 m) kalna, 5 km uz dienvidrietumiem no tag. Baltinavas, pie Puncuļiem, atradās stipra, tagad teiku apvītā senču pils. Pie kalna neliels Ābeļavas ezeriņš, ziemeļos upīte, kas iztek no ezera un ieplūst Kokavā. Par senām cīņām liecina tuvie kaŗa kapi.

Abrenes kunga valsts. Tanī ietilpuši tag. Gauru, Purmalis, Linavas, Augšpils u. c. apvidi, pat aiz tagadējās valsts robežas uz Astravas pusi, līdz Mudes upei. Tagadējā Augšpils lielajā kalnā senatnē stāvējusi Abrenes latviešu pils, no kuŗas tautieši sīvās cīņās atvairījuši svešo iebrukumus, par kādiem stāsta krievu kronikas. Pils bijusi stipri nocietināta un modri sargāta. 1476. gadā zemē iebruka pliskavieši un latviešu pils vietā uzcēla savu Višgorodoku, no kuŗa plūda pārkrievošanas straume.

Latviešu cīņas ar krieviem pēc Vidzemes valsts nodibināšanās.

Kā jau krievu kronikas stāsta, priekš Vidzemes nodibināšanās krievi centās latviešus dabūt savā aizbildniecībā un mēģināja uzlikt meslus, kam latvieši enerģiski pretojās. Krievu uzmācība izgāja no Pliskavas un Polockas valsts.

Katoļu baznīcas varai Latvijā nostiprinoties, tag. Vidzemes un Latgales latvieši saskata iespēju atsvabināties no krievu

uzmācībām, kamdēļ jau līdz 1214. gadam labprātīgi pakļaujas pāvesta varai. Tā Purnavas, Abrenes, Bērzenes un Ābelenes latviešu kungu valstis, līdz ar tagadējiem Kacēnu, Upmales, Linavas, Purmales, Augšpils un Gauru pagastiem, ietilpinās kopējā latviešu vienībā — katoļu Vidzemē (Livonijā). Līgumu ar katoļu baznīcu Tālavas un Atzeles vārdā noslēdza latviešu ķēniņa Tālivalža dēli Turaidā 1214. gadā.

Pliskavas un Naugardas krievi negrib pieļaut pāvesta varas nostiprināšanos latviešu zemē, kamdēļ iebrūk Vidzemē, bet latvieši savukārt Pliskavas un Naugardas valstī.

Par šīm cīņām daudz stāsta Latviešu Indriķa kronika, no kuŗas minēsim dažus izrakstus. Tā piem. 22. nodaļas 2. un 3. § ziņo, ka 1218. gadā latvieši un citi vidzemnieki Tērbatas apgabalā cīnās ar «16.000 apbruņotiem krieviem, kuŗus Naugardas lielkņazs bija sasaucis no visas Krievijas jau divu gadu laikā un ar vislabākiem ieročiem, kādi bija Krievijā»... Vidzemnieki «piespieda viņus bēgt un vajāja ļoti dūšīgi un atņēma Naugardas lielkņazam (Svjatoslavam) karogu un arī citu kņazu divus karogus.» Tur apbrīnojami varonīgi cīnījies kāds latvietis «Veķis, kas viens, atspiedies pret koku, ilgi kāvies ar deviņiem krieviem un beidzot, ievainots no muguras, pats krita.»

Par latviešu lielo varonību stāsta daudzas ziņas. Tā «Tālavas ķēniņa dēls Rameķis ar maz jātniekiem, dzīdamies pakaļ igauņu un krievu armijai, panāk ienaidnieka pulku, droši cērtas viņā iekšā, nogāž gar zemi gandrīz visus šī pulka karavīrus un izklīdina viņa atliekas,» raksta vēsturnieks A. Grīns. «Latviešu zemes sargi nebaidās, būdami tikai 90 skaitā, uzbrūk 600 leišiem meža kaujā, kas norisinājusies tagadējos Jaunlatgales silos, un uzveica pretinieku ar savu sparū, kas jau līdzinās kaujas trakumam,» turpina A. Grīns savā «Varoņu grāmatā».

Daudzas reizes latvieši iet kaŗa gaitās līdz Pliskavai un Naugardai. Tā Latviešu Indriķa kronikas 22. nodaļas 7. § lasām, ka tie «ielauzās Krievijā, un izlaupīja ciemus, un nonāvēja cilvēkus, un citus saņēma gūstā, un paņēma laupījumu, un atriebdamies par savējiem, viņi darīja visu ļaunu, ko tik varēja. Un kad šie atgriezās, citi atkal gāja turp un postīja visu, kas vien bija iespējams,» kamdēļ «Pliskavas krievi sūtīja sūtņus uz Vidzemi un sacīja, ka gribot mieru slēgt...»

Latviešu iebrukumi turpinās. Tā 1221. gadā, kā Latviešu Indriķa kronikas 25. nodaļas 5. § stāsta, latvieši un citi vidzemnieki «aizgāja uz Krieviju pie saviem ienaidniekiem, kas bija laupījuši Vidzemē; un viņi atstāja aiz muguras Pliskavu, ielauzās Naugardas valstī un izlaupīja visu zemi apkārtne, no-

dedzināja mājas un ciemus, aizveda daudz tautas gūstā un citus nogalināja. Un latvieši nonāca pie baznīcas, kas bija netālu no Naugardas pilsētas, un paņēma svētgleznas, zvanus, kvēpināmos traukus un līdzīgas lietas un atgriezās ar daudz laupījuma pie savējiem.»

Tā latviešu kaņavīri apkaņojuši toreiz lielāko krievu valdības centru — Naugardas lielpilsētu. Tālāk Latviešu Indriķa kronika ziņo, ka arī vēlāk «latvieši un sakalieši un ugaunī pastāvīgi ielauzās Krievijā un nonāvēja tur daudzus, un aizveda gūstā daudzus abēja dzimuma un paņēma daudz laupījuma. Līdzīgā kārtā arī Kokneses latvieši un krustneši ielauzās Krievijā un visu laiku veda atpakaļ daudz laupījuma un daudz gūstekņu.»

Atzeles latviešu zemes valdnieki — Varigribs un Meluks.

Sevišķi interesantas Indriķa kronikas 23. nodaļas 5. § ziņas par 1218. gada latviešu iebrukumu Pliskavas valstī: «Kokneses latvieši un daži citi ordeņa latvieši, Meluks un Varigribs, labi atcerēdamies visus ļaunumus, ko Pliskavas un Naugardas krievi bija nodarījuši pagājušā gadā Vidzemē, gāja uz Krieviju un izlaupīja ciemus, nonāvēja vīriešus un saņēma gūstā sievietes, un pārvērtā visu zemi ap Pliskavu par tuksnesi; un, kad šie atgriezās mājup, citi gāja un darīja līdzīgus ļaunumus un paņēma visu laiku daudz laupījuma. Un viņi atstāja savus arkļus un dzīvoja krievu zemē, uzglūnēja tiem mežos, laukos un ciemos, gūstīja un nonāvēja tos un nedeva tiem nekāda miera un paņēma viņu lopus un sievietes.»

«Bet Pliskavas krievi savāca uz rudens pusi kaņaspēku un nāca uz latviešu zemi, un izlaupīja viņu ciemus un apmetās Meluka un Varigriba zemēs, nopostīja visu, kas viņiem bija, un sadedzināja labību, un neatstāja neizdarītus nekādus ļaunumus, ko varēja izdarīt. Un Cēsu mestrs sūtīja pie visiem latviešiem, lai tie nāktu izdzīt krievus no zemes. Bet kad krievi aizgāja, latviešiem likās, ka krievu vājāšana var atnest viņiem niecīgu labumu. Un viņi pagrieza savu kaņaspēku uz Sakalu, un paņēmuši sev līdz sakaliešus, pārgāja pār Pālu un iegāja Jervā un nodarīja šai zemei (t. i. ugaunīem) lielu postu, nogalināja vīriešus, saņēma gūstā sievietes, paņēma zirgus un lopus un daudz laupījuma...»

No atzīmētā Pliskavas krievu iebrukuma Vidzemē redzam, ka tie iebrūk un «apmetas Meluka un Varigriba zemēs», kuŗi tanī pašā gadā bija Pliskavas un Naugardas zemi «pārvērtuši par tuksnesi». Arī vēlāk tā pati kronika stāsta, ka «1223. gadā Rameķis ar saviem ļaudīm un Varigribs ar citiem latviešiem

gāja uz ugauniem, sagūstīja un nonāvēja cilvēkus un aizveda lielu laupījumu.»

Redzams, ka Meluks un Varigribs bijuši latviešu kungi un valdnieki. Tie valdījuši plašākus apgabalus, kas atradās Pliskavas un Naugardas krievu valstīm vistuvāk, tā tad zemes, kas senāk bija zināmās saistībās ar Pliskavu. Varigribs un Meluks bijuši Gaujienas, Alūksnes un citu Atzeles, arī tag. Jaunlatgales apgabala, dzimtie latviešu valdnieki.

Latvieši ieņem Pliskavu 1240. gadā un tur valda 2 gadus.

Arī pēc Vidzemes valsts galīgas nodibināšanās nemitējās cīņas ar Pliskavas krieviem, kuŗi nevarēja netīkot pēc Atzeles un Tālavas.

Tomēr šajās sadursmēs vidzemnieki paturēja virsroku un 1240. gadā pat ieņēma Pliskavu un Izbarsti līdz ar apgabalu.

Kronists Alnpeke stāsta, ka Izbarsti ieņemot latvieši «nevienu krievu nepalaida sveikā. Kas turējās pretim, to sagūstīja vai nokāva. Astoņus simtus nokāva; tie palika guļam uz kaŗa lauka. Krievi skubināja savus zirgus gan piešiem, gan pātagām, domādami, ka viņi visi būs beigti. Ceļš (līdz Pliskavai) tiem likās par gaŗu un meŗš skanēja no viņu vaimanām...»

Latvieši valda Pliskavā un apgabalā veselus 2 gadus un viņu priekšpulki siro Naugardas apkaimē. Tikai Aleksandra Ņevska uzbrukums uz Peipus ezera ledus 1242. gada 5. aprīlī tos piespieda atiet atpakaļ pār Mudes upi.

Kronists Alnpeke pamāca ka, ja iekarotā zeme būtu stipri sargāta, tad «viss būtu bijis labi līdz pat pasaules galam.»

Vidzemnieku spēkus 1242. gadā vājināja sadursmes Kurzemē, Zemgalē un ar leišiem.

Krievu un vidzemnieku cīņas tag. Jaunlatgales apgabala dēļ.

Vidzemes valsts politisko varu 14. un 15. gadsimtā vājināja pastāvīgaŗ nesaskaņas Rīgas archibīskapa un ordeņa starpā. Ordenis bija pat sacēlies pret savu virskungu Rīgas archibīskapu un postīja pēdējā zemes. Ordenis 1330. gadā iekaroja Rīgas pilsētu, un archibīskaps Frederiks (1304.—1340., čehu tautības franciskāņu mūks), lielākais ordeņa pretinieks, aprkrāva ordeni baznīcas lāstiem un izbrauca uz Aviņonu (Francijā), kur pie pāvesta galma nodzīvoja līdz mūŗa beigām, skaitīdamies par Vidzemes suverēno valdnieku. Archibīskapa vietu Vidzemē izpildīja katedrāles kapituls, kas tāpat atradās naidīgās attiecībās ar ordeni.

Krieviem patika bagātā latvieŗu zeme, un tie izmantoja Vidzemes valsts iekŗejo vāŗumu. Par krievu iebrukumu Abrenes un Purnavas valstī stāsta Henekes otrā atskaņu kronika

(1316.—1348.): «Tai laikā (1340. gada vasarā), līdz jaunais mestrs atnāca Vidzemē, krievi ienāca Rīgas archibīskapa zemē, pārkāpa robežu, cēla pilis un apcietinājumus un gribēja no bīskapa atņemt vienu apgabalu. Katedrāles prāvests un kapituls labi zināja, ka viņi vieni pret krieviem par vājiem, tādēļ viņiem izlikās par labu saukt palīgā mestru un izteikt tam savas bēdas. Tā arī notikās. Mestrs ņēma to pie sirds, zināja, ja krieviem šo iesākumu atstātu bez ierunām, tad viņi ar to neapmierinātos, bet drīz paņemtu arī ordeņa zemes. Bet tā kā viņš (mestrs) pirmais nelabprāt gribēja dot iemeslu karā, viņš deva rīdziniekiem (t. i. archibīskapa ļaudīm) padomu, lai sūta pie krieviem divus vīrus, kuņiem viņš no sevis pielikšot klāt tulku, robežu apskatīt.

Kad tas notikās un minētie sūtņi nogāja pie krieviem, ar tiem ēda un dzēra, tad abas puses gāja uz robežu. Bet tad krievi negribēja pie vecās robežas turēties, bet rādīja robežu apm. 4 jūdzes iekšā bīskapa daļā, kur vēloties robežu, un negribot nevienu soli no tās atkāpties. Neviens negribēja no savām tiesībām atkāpties, kādēļ daži krievi aizgāja, bet citi palika un ieturēja ar vidzemniekiem ēdienus. Bija tur starp krieviem kāds ļauns vīrs, tas stipri sodījās par ordeni, un tik daudz, ka tulks tam iesita pa vaigu. Tad krievs tvēra zobenu un iecirta tulkam bruci galvā. Beidzot abas puses tvēra ieročus, un tika nokauti 7 krievi, un pārējie aizbēga, un viņiem līdz mājām bija 3 jūdzes (bet vidzemniekiem 25 jūdzes), un tās viņi nogāja vienā dienā un ziņoja, kas noticies.»

Par šo gadījumu Pliskavas pirmā kronika ziņo, ka 1341. g. 9. septembrī «Latgalē, ciemā pie Opočnas upes (v Lotigore, na sele na Opočne), vidzemnieki nokāva pliskaviešu sūtņus 5 vīrus, par ko pliskavieši kaņo.» Minētais tāpat atstāstīts Naugardas ceturtajā kronikā.

Ja Henekes kronika zina, ka apgabals, kuņa dēļ vidzemnieki un pliskavieši cīnās, bijis 4 jūdzes plats, tad Pliskavas un Naugardas kronika vēstī, ka strīdus noticies uz toreizējās robežas «Latgalē, ciemā pie Opočnas upes», kas arī tagad tek pa atjaunoto Latvijas un Krievijas robežu Kacēnu un Upmales pagastā. Ja pie Opočnas bija latviešu zeme, tad tāda bija arī pārējā krievu iekārotā apgabālā, kas atradās no Opočnas uz rietumiem, vēl tālāk no Pliskavas, līdz vēlākai Vidzemes-Pliskavas un Vitebskas-Pliskavas guberņas robežai.

Šis apgabals kā senās Atzeles (Abrenes un Purnavas valstu) daļa varēja būt etnografiski tikai latvisks. To izsaka arī K. Šterns («Mitteilungen aus der Livländischen Geschichte» 23. sēj. 228. lpp), sacīdams: «mēs zinām, ka Opočna atradās Latvijā, un proti pie toreizējās politiskās robežas, kuņu pliskavieši gribēja par 4 jūdzēm atpakaļ pārcelt. Ciems, redzams, piederēja

tam Latgales pierobežas zemes gabalam, kuŗu, kā jau minēju, pliskavieši 1340. gadā archibīskapam mēģināja atņemt tamdēļ, ka šī robeža bija tuvu Mudes upei. Viena acu uzmetiena kartei pietiek lai par to pārliecinātos. Bet no otras puses minētais apgabals piederēja Latgalei un bija latviešu apdzīvots. . . » Arī prof. Fr. Balodis raksta («Burtnieks» 1927. g. 1. nr. 44. lpp), ka Jaunlatgales apriņķī latviešu senā ētniskā robeža sasniegusi tagadējo valsts robežu.

Vidzemniekiem nepatīk krievu ienākšana archibīskapa zemē, kamdēļ sākās sīvas cīņas ar pliskaviešiem 1344.—1348. g., kad «kādā kaujā Sveču dienā krita pāri par 10.000 krievu,» kā to vēsta Rusova kronika.

Latvieši gūst uzvaras pār pliskaviešiem un atgūst robežas līdz Opočnas upei. Šo robežu sargāšanai vidzemnieki 1341. gadā bija cēlušī Alūksnes pili, kuŗa arī 135 gadus archibīskapam palīdz nosargāt austrumu robežu.

Rusova kronika stāsta, ka pēc 1402. gada Vidzeme «veda lielu kuŗu ar Pliskavas krieviem un lielā kaujā pie Mudes upes nokāva 7000 krievus un ļoti daudzus noslīcināja upē.» Šai laikā ordeņa un archibīskapa attiecības bija diezgan naidīgas, tas vājināja kopēju tālāku uzstāšanos pret Pliskavas krieviem.

Ilgī norit nepārtrauktas cīņas pie Purnavas un Abrenes austrumu robežām. Tās piemin Rīgas archibīskaps Eniņš (Henings, 1424.—1448.). Brandenburgas elektoram (kūrfirstam) 1428. gada 29. decembrī rakstītā vēstulē: «Krievi ir mums naidīgi un to pierāda katrā gadījumā ar varas darbiem. Viņi draud mums un mūsējiem uzbrukt, mūs no mūsu zemes un ūdens robežām atspiest. Viņi sagūsta mūsu robežlaudis kur tikai var, tos aplaupa vai arī līdz nāvei nomoca. Mēs mūsu nespēkā esam spiesti visu to paciest. Tādā kārtā viņi, pliskavieši, cer mūs pamudināt uz pretuzbrukumiem un tad ar šķietamām tiesībām miēra līgumu uzteikt, kuŗam 4 nedēļu uzteikšanas laiks. Mums jābūt pastāvīgi gataviem uz iebrukumiem. Krievi grib kuŗu, lai šo zemi . . . sev iegūtu, un iespēja viņiem ir.»

K. Šterns («Baltische Monatshefte» 1937. g. 2. nr.) raksta, ka «Purnavas ārējās robežas bija visvairāk apdraudētā daļa visā robežlīnijā pret Krieviju. Ilgu laiku tuvākā robežpils bija Gulbene, apm. 90 km no robežas, kamdēļ to nespēja nosargāt. Zemi sargāja, cik labi to iespēja, viņas nepieejamā daba.»

1304. gadā archibīskapa celtā Lubānas pils atradās vēl tālāk par Gulbeni.

Latvieši sargā savu austrumrobežu.

Kā redzams no Rīgas archibīskapa Miķeļa 1497. gada 13. janv. raksta, archibīskaps Silvestrs (1448.—1479.) uz Purnavas un Abrenes austrumu robežām izcīnījis vairākas robežciņas. Archibīskaps no ordeņa nav varējis sagaidīt nekādu palīdzību, kamdēļ Purnavas robežapgabala galvenie aizstāvji bijuši šī apgabala latviešu iedzīvotāji.

Dažas ziņas sniedz K. Šterns («Baltische Monatshefte» 1937. g. 2. nr.) par ordeņa pārvaldībā bijušās Ludzas apgabala austrumu robežas aizsargāšanu, kuŗas var raksturot apstākļus arī uz Purnavas un Abrenes robežas. Viņš raksta, ka 1453. gada vasarā, pēc krievu iebrukuma Ludzas apgabalā, latvieši dodas pliskaviešiem pakaļ, tos panāk un visus nokauj, ko tikai dabū rokā.

Bet šāda pašpalīdzība bija miera laušana un par to draudēja nāves sods. Cik tālu gan tas būtu novedis, jo sirošanas pār robežu tādā gadījumā nekad nebūtu beigušās. Tamdēļ šādi šrotāji zemnieki sodīti ar dedzināšanas sodu («mit dem Brande gestrafft»). Pilnīgā krievu kroniku krājuma 4. sējuma 233. lappusē atzīmēts, ka 1469. gada martā apbruņoti ordeņa brāļu un «čudu» (latviešu) kaŗavīri ielauzušies Pliskavas apgabalā un nosituši 26 pliskaviešus un nodedzinājuši mājas.

Par robežsargiem pie austrumu robežām stāsta gadījums, ka 1468. gadā ordeņa mestrs dod Jēkabam Kokam lauku mājas Bērzgales ciemā un zemes gabalus pie Pliskavas robežas, kas, domājams, bija «dienesta lēnis» par robežapsardzību.

Latviešu ciemiem un pagastiem, kas atradās pie robežas, bija pienākums dot robežsargus un tos uzturēt. Robežsargi bija vietējie latviešu zemnieki, kas bija uzauguši pie robežas biezokņiem un kuŗiem nebija svešas draudošas briesmas. Viņi pārzināja sava apvidus dabas apstākļus, tumšākos stūrīšus un kaktiņus mežos un purvos. Viņi pie tam bija izveicīgi mednieki un lamatu licēji, labi skrējēji, cieti, bezbailīgi un izturīgi, kad tie iebrucējiem un tāpat meža un medus zagļiem dzinās pakaļ un tos nogalināja. Tie bija draudīgi sargi, no kuŗiem vajadzēja baidīties.

Svarīgs robežsargu uzdevums bija izlūku dienests. Īstā laikā viņiem vajadzēja ziņot par draudošām briesmām. Viņi uzturēja slepenus sakarus ar tumšiem un nopērkamiem cilvēkiem aizrobežā. Pēdējos izlietoja par spiegiem, vedējiem un slepenu ziņu pārnēsējiem.

Piepešie krievu uzbrukumi spieda latviešu robežiedzīvotājus vienmēr uzmanīties un būt gataviem aizsargāties. Nerimstošās robežciņās šie robežnieki izveidoja cietu un stingru raksturu un kareivisku garu. Daudz varonīgu robežciņu brīžu

zina Jaunlatgales sili un lauki. Daudz saistīga materiāla būtu vēsturiskiem stāstiem un dzejai.

Tā redzam, ka tagadējo Jaunlatgales iedzīvotāju senči bijuši modrīgi Latvijas robežu sargi. Aprakstītie robežsargu uzdevumi atstājuši dziļas pēdas to raksturā. Viņi vēl tagad ir senā cīņas gara, trauksmes un vētras pilni.

Vidzeme 1476. gadā pazaudē tag. Jaunlatgales apgabalu.

Ordenis, kā redzējām, nenāca palīgā archibīskapam Silvestram aizstāvēt pret krieviem Purnavas un Abrenes austrumu robežas. Ordenis pat veda sarunas ar Naugardu, lai atvairītu pliskaviešu un maskaviešu draudošos uzbrukumus savām zemēm, bet archibīskaps tam nepievienojās. Tādēļ krievi vērta uzbrukumus pret archibīskapa zemēm, kuŗas tādos apstākļos bija diezgan grūti nosargājamas. Turienes latviešu iedzīvotāji, lai arī cik varonīgi cīnītos, vieni paši nespēja aturēt lielākus krievu spēkus.

Vidzemes iekšējās jukas izlietoja pliskavieši Maskavas lielkņaza vadībā. Neuzteicot mieru, viņi ieņēma kāroto latviešu zemes apgabalu, nesagaidot nopietnu pretestību. Līdz ar 1476. gadu tas jau bija pliskaviešu rokās.

Lai ieņemtu Purnavas ziemeļaustrumu daļu, tag. Kacēnu un Upmales pagastu, pliskavieši, kā to Pliskavas pirmā un otrā kronika stāsta, 1461./62. gada septembrī uzcēluši Volodimereca apcietinājumu uz Volodčinas kalna, kas atradies tag. Kacēnu pag. Belužu kalnā pie Pilskalna (Gorodiščas) ciema, apmēram 8 km no toreizējās un tagadējās valsts robežas. E. Brastiņš minēto pilskalnu atzīst par kaŗalaiku apcietinājumu, ar steigā izdarītiem uzbedumiem. Šis koka apcietinājums kādu laiku noderējis ieņemtā apvidus pārvaldīšanai. Iedzīvotāji vēl tagad zina nostāstus par senām cīņām ap Belužu kalnu un tuvējiem kaŗa kapiem.

Tuvākā latviešu pils — Alūksnē bija 60 km tālu un stāvēja ordeņa rīcībā, kuŗš cīņās nepalīdzēja.

Abrenes u. c. novadu ieņemšanai pliskavieši 1464. gadā uzcēla savu Sarkanpili (Krasnoi), tikai 10 km no Vidzemes robežas. Šās pils dēļ Vidzemes Ludzas pils apgabals 15. gadsimtā (laikā no 1464. līdz 1471. g.) pazaudēja zemes gabalu no tag. mūsu valsts robežas līdz līnijai no Zilupes (pie Stalbavas), uz Augsto (Visokoje)ezeru, tālāk pa Zaplinku un Inicu līdz Ludzas upei, ap 15 kilometru aiz robežas. (Skat K. Šterns: «Mitteilungen aus der Livländischen Geschichte» 23. sēj. 237. lpp.)

Pliskaviešu centieni pēc latviešu robežapgabala ieņemšanas piepildījās ar Augšpils (Višgorodoka) celšanu

1476. g. a d ā senās Abrenes latviešu pils vietā pie Ledupes, uz ļoti augstā, stāvā un plašā kalna, kas pārvalda tālu apkārtni, Abrenes pils iepriekšējos kaņos bija galīgi nopostīta.

Augšpils celšanu raksturo K. Šterns («Baltische Monatshefte» 1937, g. 3. nr.): 1476. gada martā Pliskavā ieradušies Košķinas ciema delegāti un lūguši atļauju Gorodecā (t. i. pils-kalnā), Ledupes krastā un archibīskapa zemē celt cietoksni. Lūgums ievērots, atļauja izdota 10. martā, un uzdots tūliņ pievest būvmateriālus. 1476. gada vasarā Pliskavas sūtņi liek pilskalnā cietokšņa būves pamatakmeni, un rodas Višgorodoka pils. Tā plašs latviešu apgabals nonāk Pliskavas atkarā un tiek ietilpināts krievu valstī. Vidzemes valsts savā nevarībā nerādīja nekādu pretestību. Ordeņa mestrs Borchs pat saņēma gūstā archibīskapu Silvestru un to nogalināja Kokneses pilī 1479. g. 19. jūl. Silvestrs, pēc tautības senprūsis, bija licis pāvestam priekšā vācu ordeni pavisam aizcelt no Vidzemes uz turku robežām, lai tas tur kaņotu pret pagāniem, kas īsi pirms tam, bija ieņēmuši Konstantinopoli.

Tā redzam, ka 1476. gadā Vidzemes valsts pazaudēja apm. 100 km gaņu un apm. 20 km platu auglīgu un apdzīvotu latviešu zemes joslu, kur tagad atrodas Kacēnu, Upmales, Līnavas, Purmales, Augšpils un Gauru pagasts un Jaunlatgales pilsēta kā apgabala centrs, senās Abrenes, vēlākās Augšpils vietā. Pliskaviešu iebrukums apstājās Viļakas un citu novadu purvājos.

«Nomaļu apgabals, par kuņu archibīskapam Eņiņam savā laikā vajadzēja bailoties,» raksta K. Šterns. «15. gadsimta 60. un 70. gados tika patiesi pliskaviešu ieņemts, mazāk aiz patiesa zemes bada, kā aiz ļoti saprotamiem robežas paplašināšanas nodomiem. Pliskava savu rīcību motīvēja arī ar to, ka Purnava kādreiz esot bijusi no tās meslu atkarā». Apgabala pazaudēšanu sekmēja arī nesaskaņas starp Vidzemes valsts varas nesēju un latviešu tautu. Latviešiem palika neciešama līdzšinējā vara un tās savstarpējās ķildas, kamdēļ latvieši sāka ilgoties pēc pārmaiņām un daudzreiz pabalstīja pat krievus, un tā pēdējiem izdevās iekaņot Jaunlatgales apgabalu.

Vidzemnieki mēģina atgūt zaudēto zemi.

Vidzemnieki atkal mēģina atgūt pazaudēto apgabalu. Kā Rusova kronika stāsta, pliskavieši, Maskavas lielkņaza atbalstīti, 1474. gadā izbeidza mieru un iebruka Tērbatas apvidū. Arī vidzemnieki pēc 1478. gada «iebruka Krievijā, izstaigāja gandrīz visu zemi un nodedzināja Pliskavas priekšpilsētu.»

Vidzemes ordeņa mestrs Borchs 1480. gada 20. janv. Raunā lielmestram rakstītā vēstulē ziņo, ka savācis kaņaspēku un 1480. g. Jaungada dienā caur Purnavu (tag. Balvu un Viļakas novadu) aizgājis pie lielas koka pils, tagadējās Augšpils, kuŗu krievi nelaiķa archibīskapa Silvestra (1448.—1479.) laikā uzcēluši uz Rīgas archibīskapa zemes. Pili vidzemnieki ieņēmuši un izpostījuši apkārtni, bet uznākot atkusnim atgriezušies mājās.

Šo kara gājienu apraksta arī Pliskavas pirmā kronika šādi: «Mūsu Kunga Jēzus Kristus apgraizīšanas dienā mestra un archibīskapa ļaudis piepeši ieņēma Augšpili, to nodedzināja un arī pilsētā Borisa Gļeba baznīcu, un (apm. 400) vīrus un sievas un mazus bērnus zobeniem nokāva...» Kad atsteigušies pliskavieši, vidzemnieki bijuši jau projām.

Maskavas lielkņaza vara nostiprinājās. Viņš 1479. gadā ieņēma Naugardu un 1510. gadā Pliskavas valsti. Līdz ar to pieaug apvienotās krievu valsts tieksmes paplašināt robežas.

1500. gadā krievi no jauna iebruka, nežēlīgi postīdami, Vidzemē. Nākošā gada 27. aug. savienotais Vidzemes kaņaspēks, archibīskapa Miķeļa personīgā klātbūtnē, ar citu bīskapu piedalīšanos (mestrs Pletenbergs nebija klāt, bet vāca palīgspēkus Igaunijā) smagi sakāva krievus pie Izbarstes un tālāk ieņēma Astravu, Sarkanpili (Krasnoju), Ivangorodu u. c. pilsētas, bet tālāku kaņagājienu apturēja armijā izcēlusies asinssērga. Tai pašā gadā krievi atkal posta Vidzemi un izkauj vairāk par 40.000 iedzīvotāju. Tad 1502. g. 13. un 14. sept. vidzemnieki galīgi sakauj krievus pie Pliskavas, uz kaņalauka paliek 50.000 kritušu. Šī uzvara nodrošināja Vidzemes likteni uz vairāk kā 50 gadiem, kādā laikā krievi vairs neuzdrošinājās uzbrukt. Vidzeme savu toreizējo robežu nosargāja, bet Abreni tomēr neatguva, jo Krievija pēc tatāru jūga nokratīšanas apvienojās un ļoti nostiprinājās.

Robežu paplašināšanas tieksmes vadīts liekņazs Vasilijs III neapmierinājās ar jau iegūto tag. Jaunlatgales apgabalu, bet prasīja arī pārējo Purnavu, Ābeleni un Bērzeni līdz pat Pededzes upei. Valmieras saeima 1516. gadā atzina, ka uz krievu pieprasīto apgabalu tiem nav nekādu vēsturisku tiesību.

Lai jaunās robežas nosargātu, nemaz nedomājot par veco atjaunošanu, Rīgas archibīskaps Kaspars 1509. gadā no jauna nostiprināja Viļakas koka pili, bet pēc 1516. gada uzcēla mūra pili.

Pēc tag. Jaunlatgales apgabala ieņemšanas krievi pazina katoļu garīdzniekus, līdz ar to iznīcinot katoļu baznīcas ietekmi. Latviešu iedzīvotājiem uzspieda pareizticību, un tie vēl šobaltdien pieder pie pareizticīgās baznīcas. Ordeņa

mestrs 1479. gadā raksta, ka kādu reizi pliskavieši ieņemtajā archibīskapa apgabalā pat pārkristījuši 173 kristīgos. Tā noticies arī 1480. un citos gados.

Augšpils krievu militārkolonija latviešu zemē.

Augšpils bija pēdējā pliskaviešu robežpils visā pret mūsu zemi vērsta cietokšņu virknē un stāvēja uz archibīskapa zemes. Tās pārvaldības aprīņķī ietilpa anektētais robežapgabals starp Ludzas un Kokavas upēm. Savā ziņā tā bija krievu militārkolonija latviešu zemē un lemta par krievu kolonizācijas izejas un viduspunktu, no kuņas vajadzības gadījumā ar bruņotu atbalstu varēja tālāk izplatīties.

Pēc Augšpils nodedzināšanas 1480. gadā, to atjaunoja un sāka apdzīvot tikai pēc 30 gadiem 1511. gadā.

Sarkanpils un Augšpils 1559. un vēlākos gados nodērēja kā izejas punkts Jāņa Briesmīgā kara gājieniem uz Vidzemi.

1662. gadā jau Augšpils, kā ģeografiskais centrs, ieguvusi aprīņķa tiesības un pārvalda 8 novadus: Augšpils (Borisa Gļebas), Grīvas, Kokšinas, Dubeckas, Korovskas (Gauru), Ovsičku, Ieļņu un Kokavas. Daļa no šiem novadiem tagad aizrobežā.

Pārtautošanu veicināja 1690. gadā Augšpilī uzceltā koka baznīca, kuņa vēl tagad uzglabājusies. 1891. gadā uzcelta stalta ķieģeļu baznīca, blakus iepriekšējai.

Stefans Batorijs 1581. gadā Augšpils cietoksni nopostīja.

Uz cietokšņa kalna attīstījās ciems, kuņš 19. gadsimtā izgāja viensētās. Arvienu vairāk Augšpils apbūvējās un izveidojās arī par tirdzniecības centru.

Augšpils pilskapos visskaidrāk var redzēt cīņu, kuņā ierauta latviešu tauta. Tur aprakti gan svešie ienācēji — krievi un krustneši, kā arī zemes saimnieki — latvieši. Visādu krustu veidojumi simbolizē arī divu kultūru — rietumu un austrumu cīņas vietu un robežas.

Tamdēļ šai latviešu zemē arī daudz svešo ietekmes, ko pētnieki atradīs senās un tagadējās mantās un paražās.

Senā latviešu zeme līdz Mudes upei un Astravai.

Tautiskās atmodas celmlauzis Krišjānis Barons 1859. gadā izdotā grāmatā «Mūsu tēvzemes aprakstišana» atzīmē, ka senāk latviešu etnografiskā robeža bijusi daudz tālāk uz austrumiem un kā nomale ar laiku ieplūdusi krievos. To apstiprina arī senātnes pētnieks Ed. Paegle, M. Siliņš, Lietgalielis u. c.

Kā latviešu tauta ap 1200. gadu un vēlāk dzīvojusi arī tālāk uz austrumiem, ar savām latviešu zemes kartēm rāda vācu zinātnieks Dr. A. Bīlenšteins un leišu profesors K. Būga.

No Opočnas robežstrīdus redzējām, ka pliskaviešiem «līdz mājām bija 3 jūdzes». Tik tālu atradās tuvākais krievu uzceltais cietoksnis — Astrava, aiz Mudes (Veļikajas) upes. Mudes upe atzīmēta arī Rusova un Alnpekes kronikā. Pēdējais stāsta, ka «par Mudi sauc kādu upi, pār to pāriedami vidzemnieki ar varu iegāja viņu (t. i. pliskaviešu) zemē,» kas saprotams, ka tikai aiz Mudes sākusies «viņu zeme».

Kāds dokuments, atstāstot 1446. gada notikumus, vēstī, ka naugardieši un vidzemnieki sanākuši uz miera sarunām, un kad pēdējie no krieviem prasījuši atpakaļ Ostrovas pilsētu, tad miera sarunas izjukušas.

Henekes kronikā par 1342. gadu atzīmēts, ka «Jervas soģis bija saņēmis ziņas, ka pie Astravas vēl nekad kaŗš nav bijis...» Tā tad redzams, ka Mudei un Astravai pilnīgi latviski nosaukumi. Tādu tai apgabalā vēl tagad daudz, kā, piem., Vibuti (Vībotnes), Pliskavas tuvumā, kur cēlusies Krievijas svētā kņaziene Olga, Sīpoli, Osava, Kungava, Grīvas kalni, Gribuļi, Ieliņi, Pakuļi, Vistava, Grīvas, Pupuri, Gavari, Gabāni, Inicas upe u. c.

Iedzimtās latvietības sajūta arī veicinājusi aizrobežas iedzīvotāju tieksmes pievienoties mūsu zemei, kas izpaudās 1919. un 1920. gada brīvības cīņu laikā.

Atzīmējams, ka latvieši ir linaudzētāju tauta jau no sirmās senatnes. Jaunlatgales un citi apvidi aiz robežas līdz Astravai ir jau no seniem laikiem klasiskais šīs kultūras apgabals.

Jaunlatgales un aizrobežas apgabalā vietējie iedzīvotāji stāsta par daudziem kaŗa kapiem, kuŗos atdusas varonīgie latviešu kaŗavīri. Zemes pārklāti tur guļ latviešu šķēpu asmeņi, kas sargā Senlatvijas robežas. Tā jau atdusas ne mazums senču piļu un nometņu, kuŗas, negribēdamas svešiem kalpot, nogājušas pazemē, kā Lāčplēsis, cīnoties ar melno bruņinieku, Daugavas dzelmē.

Pēc 445 gadiem atpakaļ pie savas tautas un valsts.

Drošsirdīgie partizāni pirmie iesāka Ziemeļlatgales atbrīvošanu. Brīvības kaŗa kritiskā posmā, kad Bermonts gāja uz Rīgu, viņi no Lubānas ezera līdz Liepnai 70 km platā frontē bija lieliniekiem ļoti bīstami pretinieki un pastāvīgi ienaidnieku vajā. 1919. gada beigās pulkā jau 3300 brīvprātīgo.

Kad Kurzeme bija atbrīvota, 1920. gada 9. janvārī sākās Jaunlatgales atbrīvošana. Partizānu I bataljons pārrāva pretinieka fronti, ielauzās 15 km aizmugurē un 10. janvārī ieņēma Kārsavas staciju, iegūstot lielu kaŗa laupījumu: 4 lokomotīves,

110 vagonus un ieročus. Ar to ienaidnieka aizmugurē pārtrūka svarīgā Jaunlatgales-Rēzeknes dzelzceļa līnija, nedrošs Jaunlatgales mezglis un izjuka nodomātais uzbrukums Krustpils rajonā. Trešais un ceturtais bataljons vairākas dienas cīnījās Šķilbēnu augstumos, sakāva stipru komunistu pulku un 11. janvārī ieņēma Baltinavu.

Daugavpils pulks 9. janvārī iegāja Viļakā un vairākas dienas cīnījās Vecumu stacijas novadā, kur pretnieku atbalstīja bruņotais vilciens. 10. janvārī atbrīvo Katlešus.

Lai ienaidniekam traucētu atkāpšanos, 12. janvārī Daugavpils pulks iebruka Rītupes novadā un postīja dzelzceļu. Tur ienaidniekam ievērojami spēki, 2 bruņotie vilcieni, kamdēļ cīņas turpinājās janvārī un februāra sākumā ar mūsu uzvaru.

Četras dienas Jaunlatgales novadā kaujas ar lielu sparū un neatlaidību. Varonīgie partizāni uzvarēja — Jaunlatgale un Purmale krita 14. janvārī. Ienaidnieks arī nākošās dienās neaupaīja spēkus Jaunlatgales atgūšanai, bet bez panākumiem. «Nevienu nav atkāpies no manas cilts,» — latviešu kaņavīrus raksturo dzejnieks A. Francis. 11. janvārī ieņēma Skangalus, 15. janvārī pārgāja šoseju Gauru-Lediņu un Lielvāržu virzienā, sasniedzot Aizpuri, Zaboloļi. Taisni pie Augšpils, kur senās Abrenes vietā kādreiz pacēlās krievu robežpils un kur ienaidnieks iebruka Jaunlatgales apgabalā, pēc 445 gadiem 2. februārī viņu arī aizvadīja, 3. februārī sasniedzot Ludzas upi.

1920. gada 1. februārī sākās pamiers. Tomēr mūsu izlūki gandrīz katru dienu pārveda daudz gūstekņu un ieroču. Tā 12. maijā pie Melnīcas saņēma pat 2 lielgabalus, 20 zirgus, 2 ložmetējus un gūstekņus. Ar latviešu izlūku pārgalvību un drosmi kaprālis Speldzēns pie Vistavkas naktī satiek 10 ienaidniekus, droši metas cīņā, vienu nodur, otru nosit, līdz pats krīt, sarkano ložu ķerts. Šī cīņa atgādina senā varoņa Veķa cīņu ar 9 krieviem. Citu reizi Daugavpils pulka 10 izlūkus Linavas Līniņu novadā ielenc ienaidnieka rota. Latvieši atklāj uguni, vairākus nošauj un izlaužas caur pretiniekiem, sagūstot to rotas komandieri.

Lielu varonības priekšzīmi sniedz armijas virspavēlnieks ģenerālis **J. Balodis** un Latgales divīzijas komandieris ģen **K. Berķis**. Frontes apmeklējumos Baltais Ģenerālis bieži nokļūva priekšējo līniju viskritiskākās vietās, karstās cīņās, un ar savu izcilus varonību un pašai dziedību ierosināja cīņas sparū un iemantoja nedalītas simpatijas. Tā 1920. gada 20. janvārī pie Malnavas stipri izvīrītā frontē, kuņu pretinieks jau vairākas reizes mēģināja ieņemt, ģenerālis ložmetēju un šautēju uguni mierīgi pieņēma rotas komandiera ziņojumu un izjautāja partizānus.

Nemitīgie pārsteigumi pretinieku padarīja tik nedrošu, ka tas atiet līdz 20 km dziļā aizmugurē. Platajā neitrālajā joslā nodibinājās zaļo pulciņi, kuŗi mūsu valdībai lūdza zemi pievienot Latvijai. Tā kacieņu, upmalieņu un linavieņu delegācija noiet 300 km kājām līdz Rīgai pie **K. Ulmaņa** un **Z. Meierovica** un panāk pievienošanu. No sentēviem mantotais latvietības gars un apziņa, lai gan jau daudzi tūkstoši bija aizmirsuši spēcīgo un daiļo latviešu valodu, lika tiekties pie savas tautas atpakaļ. Kacēnieši, upmalieši, linavieši, purmalieši, augšpilieši un gaurieši cīnījās partizāņu rindās par latviešu tautas un Latvijas brīvību.

1920. gada 11. augustā noslēdza mieru, ar kuŗu Latvijai nosprauz tās tagadējās robežas. No atbrīvotājiem partizāni pārvērtās par mūsu austrumu robežu sargiem, sargājot 140 km no Piteļu ezera līdz Igaunijai.

Arī tagad Jaunlatgales varonīgie un drošie partizāni un ikviens tautietis, kam tikai mūsu asinis un gars, dziļi sirdī ierakstījuši no senčiem mantoto austrumu robežsargu pienākumu. Viņus kā aizsargus un daļu priekšniekus vada to komandieris kalpakietis kapt. **G. Mežulis**, tag. apriņķa priekšnieks, kas kā partizāņu III. bataljona komandieris atbrīvoja apgabalu. Viņu bataljona komandieris arī partizāņu organizētājs **K. Lācis**, tag. Balvu pilsētas galva u. c. Tāpat aktīvā latvietības garā noskaņots vietējais robežsargu bataljons plkv.-ltņ. **O. Jansona** vadībā.

Patiesībā visi šī apgabala iedzīvotāji uzskatāmi par mūsu valsts un latvietības robežsargiem, kas sava apriņķa vecākā **A. Kimerāla** un pagasta vecāko vadībā modri stāv savās latvietības sargvietās. To pašu darbu strādā latviešu nācionālie skolu inspektori **J. Jākobsons** un **K. Ivanāns**, skolotāji, garīdznieki un biedrību darbinieki, izveidojot latvisko ideoloģiju.

Latviešiem palīdz senču un 145 cīņās kritušu partizāņu gari. Balvos akmenī kalts **Mūžīgais Partizāns** — drošais latviešu robežu sargs, kuŗš šauteni satvēris, uzmanīgi, neatlaidīgi un cīņai gatavs vēro austrumu malu.

Latvijas vārdam un Latvijas idejai vajaga degt mūsu sirdīs ar karstu un gaišu liesmu. Tikai tad mēs būsīm patiesi patrioti, būsīm patiesi latvja vārda vērti, ja katram no mums būs Latvija sirdī. Tikai tad mēs būsīm cienīgi baudīt labumus, ko Latvijas valsts sniedz mums. Tikai tad mēs būsīm spējīgi ziedot Latvijas valstij to, ko viņa prasa un var prasīt no saviem dēliem un meitām.

Dr. K. Ulmanis.

Tagadnes liecības.

Vietvārdi stāsta par Jaunlatgales apgabala latvisko senatni.

Mēs zinām, ka katra tauta savas zemes kalnus, lejas, ciemus, upes, ezerus un citas vietas nosauc savā valodā, dodot īpatnējus, sev saprotamus vārdus. Šie vietu nosaukumi kā dzīvi liecinieki paliek gadu simtus un tūkstošus, stāstīdami par zemes senajiem iedzīvotājiem un viņu valodu.

Arī Jaunlatgales apgabala senie latviešu valodas ciemu, upju, kalnu, purvu, tiltu un citi vietu nosaukumi neapgāzami pierāda, ka ne krievs ir bijis šīs zemes iedzimtais iemītnieks, bet latvietis.

Šai apgabalā vēl tagad atlicies daudz latvisku nosaukumu pat tādās vietās, kur latviešu valoda jau tautā liekas izzudusi. Krievi būtu likuši savas valodas vārdus un ne latviski nosauktu savus ciemus, ja latviešu valodu neprastu un tai nerunātu.

Sevišķi svarīgi ir, ka daļa vietvārdu uzglabājušies senlatviešu valodā, t. i. tādā veidā, kādā mūsu senči runāja priekš gadu tūkstošiem, kā to atzīst filoloģiskā analīze. Tā tad latvieši šeit un vēl daudz tālāk uz austrumiem un ziemeļiem tagadējā Krievijā ir ļoti sena pirmtauta.

Atzīmēsim, piemēra dēļ, dažus raksturīgus šī apgabala vietvārdus. Tā Kacēnu un Upmales pagastā ir Mārkavas, Mednikavas, Mednīcas, Kūdravas, Braslas, Spaļevas, Padobes, Sprogīšu, Purmaļu, Briču, Plaužu un citi «krievu» ciemu nosaukumi. Linavas pagastā, kur senie latvieši visvairāk pārtautojušies, bet vēl 1890. gadā runājuši latviski, Liniņu, Melnzobu (Malzūbu), Dubļu, Liepnieku, Žogavas, Starīņu, Baltābolu (Balabolu), Vēršavas, Dekšinas, Skandiņu, Saranavas, Talkavas (Talkas), Zilavas, Kārpavas, Plītavas, Purīņu u. c. ciemi. Purmales pagastā, kas vislatviskāks, — Dekšņu, Dzirkāļu, Kārpavas, Krauļu, Plītavas, Putriņu, Purīņu, Skandiņu, Sunavas, Stulpiņu, Brenču, Lubiņu, Pupuru, Strupānu, Tentēļu u. c. ciemi, Bārkavas, Ķēvju, Plītavas un Pīkstuļu (pie pašas Jaunlatgales pilsētas) purvi, Purīņu tilts, «Smilšu» kalniņš u. c.

Arī Augšpils pagastā, kuŗu ļoti stipri skārusi pārkrievošanas straume, palikuši daudzi latviski vietu nosaukumi, kā Bērtuļi, Brenči, Kodeļas, Vaskava, Veprikava, Gūžava, Puniņi, Lauziņi, Stradi, Skurļi, Smaili, Virpuļava, Šauri, Žuguri un citi.

Nesaskaitāmi daudz šādu vietvārdu Gauru pagastā, kur tikai nesen latviešu valoda tikusi izspiesta, un kuŗu, pēc Purmales pagasta, var uzskatīt par vislatviskāko. Tā nevar būt nekāda krievu zeme, kā to sāka apgalvot krievu šovinisti — «matuškas» aizstāvji, kur vēl tagad saucas Birzes, Blējavas, Bērtuļu, Būdiņu, Ciešu, Bērzalavas, Ilziņu, Silavas, Putriņu, Gauru, Kaulaiņu, Kalvānu, Ķiseļu, Punduru, Pudānu, Putriņu, Skrituļu, Skangalu, Tūliņu, Vārniņu, Lediņu, Līkumiņu, Mežulavas, Nagļu, Rijnieku, Redelavas, Rudzeļu, Pikstuļu, Siliešu, Ozolavas, Gruzdavas, Anšusalas, Kupriņu, Līkavas, Āriņu (Orinu) Salnavas, Lazdavas, Sunavas, Vanagavas un daudzi citi ciemi, Meilavas, Gauru un Kalna ezeri, Lasavas un Varžavas purvi u. c.

Noskaidrots, ka minētajā apgabalā krieviskie nosaukumi doti vai nu jaunākajā laikā, vai arī izgrozīti no agrākiem latviskajiem tā, ka neizklausās vairs latviski. Daudzi latviskie arī pārdēvēti, kā Purmales pag. Ogusils par Razsekiem, Saucēni par Savinciem, Dzirkāļi par Zerkaļiem, Kacēnu pag. Padobe par Padubnu u. d. c.

Latviski nosaukumi ir arī Jaunlatgales apgabala upēm, pat aiz tagadējās robežas. Tā Rītupei turienes vārds — Ūdrāja, Kuchvai — Kokava, Zilupei — Sienupe, Vjadai — Vedas upe vai Vedupe (uz tās krasta Viļakas pagastā Vedeniešu ciems un skola), Voržovkai — Varžava vai Varžupe, Varupkai — Varupe, Ludonkai — Ludona, Ladaī — Ledupe, (uz krasta Gauru pagasta Lediņu ciems), Ačinkai — Aciņa, Lipnai — Liepna, Gruzdovkai — Gruzdava, Glibočenkai — Dziļupe, Gauru pagastā Naglavas upe u. t. t. Daudzi nosaukumi, kas nav krieviski, izliekas, varbūt, mums neparasti un tūlīt nesaprotami tamdēļ, ka uzglabājušies senlatviskā formā.

Prof. K. Būga raksta («Aistu pagātne vietu vārdu gaismā» 1924. gadā Leipcigā izdotā grāmatā «Streitbergs Festgabe»): «Vietu vārdu vēsture rāda, ka viņi var palikt ļoti ilgi; tie paliek nemainīti gadutūkstošos. Visstiprāk turās vairāk apdzīvotu vietu vārdi. Mazāk apdzīvotu vietu vārdi mēŗa vai ķaŗa laikā ātrāk nozūd, tāpēc ka iedzīvotāji vai nu izmirst, vai tiek izkauti. Visilgāk uzglabājušies upju un ezeru nosaukumi.»

Daži politiķi šo apgabalu par krievu zemi grib padarīt ar savāktām krievu tautas dziesmām. Bet tās nespēj apgāzt zemes seno latvisko vēsturi un seju, uzglabājušos latviskos vietvārdus u. c. ziņas. Krievu dziesmas, kā pētnieki noskaidro-

juši, ienestas līdz ar krievu kultūru Krievijas laikā un apdzied Maskavu, Pēterpili, Kišinevu, Centrālo Krieviju, Donas kazākus, Sibīriju u. c. Arī P. Piļskis «Segodņas» 1936. g. 335. n-rā raksta, ka tās atnestas no citiem apgabaliem un daudzas nav tautas dziesmas, ar modernām melodijām. To teicēji kā I. Bagatirs (Sunavā), Vavilavas (Šelinā) un daži citi ir krievu kolōnisti, ko viņi paši apliecina. No otras puses minētā apgabalā, kā to folkloras krātuves darbinieks O. Lideks raksta, savāktas daudzas latviešu tautas dziesmas, kas glabājas mūsu folkloras krātuvē.

Dr. A. Bilenšteina, M. Skujenieka, prof. E. Voltera, Franča Trasuna, Nikodema Rancana, V. Rubuļa laikraksta «Jaunas Zinias» u. c. ziņas.

Pazīstamais Lātvijas 19. gadsimta vēsturnieks Dr. A. Bilenšteins tag. Jaunlatgales apgabalu apceļojis un par to devis ļoti objektīvus slēdzienus. Savā grāmatā «Latviešu cilts robežas» 12. lpp. viņš raksta:

«Šos latviešus Pliskavas guberņā bieži uzskata par krieviem, bet tas ir aplami. Viņi gan ir pareizticīgi, valkā apģerbu kā krievu zemnieki, neskuļ bārdū un ar svešniekiem sarunājās krieviski. Savu piederību pie latviešu tautības viņi tomēr nepārprotami pierāda ar to, ka savās mājās un savā ģimenē runā latviski. Šie latvieši savu ticību saņēmuši no Pliskavas, kur atradās arī viņu valdnieki... Šie latvieši sen pazaudēja sakarus ar savas tautas valodu un ieražām, jo viņi no tiem ilgi bija politiski un reliģiski šķirti, un viņiem no paaudzes uz paaudzi vienmēr vairāk bija jātuvojās savam austrumu kaimiņam un jāpārtautojas.»

Mūsu ievērojamais statistiķis M. Skujenieks savās grāmatās «Latvija» un «Latvieši svešumā un citas tautas Latvijā» īsi pēc Jaunlatgales atgūšanas raksta: «Viskrieviskākais apgabals Latvijā tagad ir Jaunlatgales apriņķa austrumu daļa, kur Augšpils, Linavas, Kacēnu, Gauru un Purmales pagastā dzīvo 43.340 iedzīvotāji, no kuriem 39.653 skaitās lielkrievi, kas ir 91,5% no visiem iedzīvotājiem. Par šiem tagadējiem krieviem sniedz visai interesantas ziņas Dr. A. Bilenšteins. Viņš noteikti izsakās, ka mums šeit nav darīšana ar īstiem krieviem, bet gan ar pārkrievotiem latviešiem. Augstāk minētais apvidus nav piederējis pie Ludzas apriņķa, bet gan vienmēr bijis Pliskavas valsts un guberņas sastāvdaļa. Tikai 1920. gadā, noslēdzot mieru ar Krieviju, šos pagastus atdalīja no Astravas apriņķa Pliskavas guberņā un pievienoja Latvijai.

Tādā kārtā arī šeit latviešu tauta ir zaudējusi redzamu daļu no savas nacionālās zemes un saviem piederīgajiem. Ja Bilenšteins vēl priekš apmēram 50 gadiem varēja teikt, ka

Jaunlatgales apvidus latvieši savā starpā mājās un ģimenēs sarunājas latviski, tad tagad, liekas, šī pēdējā saite ar latvietību izzudusi un šinī Latvijas nomalē mums darīšana gandrīz vienīgi ar krieviem.»

M. Skujenieks «Latvijas zeme, daba, tauta» III. sējumā 14. un 15. lapp. raksta, ka «Latvijas valsti dibinot tai nav pievienotas citu tautu zemes. Vislielāko robu latviešu tautas organismā pārtautošana situsi valsts austrumos. Linavas, Gauru, Augšpils, Purmales un Kacēnu pagastos tagad ir ap 90% lielkrievu, kas vēl pirms nedaudzām paaudzēm neapšaubāmi bija latvieši. Šinīs 5 pagastos tagad ir 44.000 iedzīvotāju.»

Lietuvas profesors, mūsu tautietis E. V o l t e r s 1893. gada «Dienas Lapas» etnografiskā pielikumā raksta par Pliskavas guberņas iedzimtiem latviešiem: «Ludzas apriņķa Baltinavas draudzes mācītājs man stāstīja, ka uz Vitebskas un Pliskavas robežām esot pārkrievājušies pareizticīgi latvieši. Pēc citām ziņām (Pelca, Pēterpilī), Pliskavas guberņā gan esot tādi iedzimti latvieši, bet kuņos ciemos tie dzīvoja, viņš nemācēja pateikt.»

Latgales tautiskās atmodas celmlauži Francis Trāns un Nikodems Rāncāns ap 1900. gadu apceļojuši tagadējos Gauru, Purmales u. c. pagastus un toreiz vēl atraduši turienes vecās un vidējās paaudzes «krievu» starpā daudz latviešu valodas runātāju, kas šo valodu lietojuši ģimenes dzīvē. Visgarām Viļakas un Baltinavas draudzes robežām toreizējā Pliskavas guberņā dzīvojuši tā sauktie «pareizticīgie latgalieši». Arī šo iedzīvotāju apģērbā un māju celšanas paradumos bijuši saskatāmi latviski elementi.

Tag. ministra V. R u b u ļ a Pēterpilī izdotā un rediģētā laikraksta «Jaunās Zinias», kas aktīvi cīnījās pret pārtautošanu, 1913. g. 22. marta 15. nr. ievietots Goršānu Aloiza raksts «Mūsu kaimiņi Pliskavas krievi». Starp citu viņš raksta: «Kā zināms, Viļaka atrodas pie Pliskavas robežas. Gandrīz katru dienu mēs satiekamies ar saviem kaimiņiem krieviem. Daudziem viļakiešiem ir pazīstami Skārdos, Oviščos, Zogoros, Pūpurovā u. t. t. Pliskavas krievi — kaimiņi, kā arī mēs vienādi vienkārši zemnieki. Kā ziemu, tā arī vasaru krievi staigā vīzēs. Nēsā savus iemīļotos tautiskos pašauostos vadmalas svārkus, apšūtus ar siksnipām. Bet interesanti ir tas, ka mūsu kaimiņi krievi runā latviski. Ir arī ciemi, kuņiem latviski nosaukumi. Piemēram, Kōrpova, Sunava, Pūpurova u. t. t. Minēto ciemu veči maz prot krieviski, mājas valoda viņiem latviska, tikai viņi runā nedaudz savādāk.»

Rakstnieks A. Ķ e n i ņ š saka, ka Jaunlatgales austrumu apgabālā nav nevienas pēdas citu tautu dzimtas zemes. Pārkrievošana ir varmācība pret latviešu tautu. Vairāk nekā zo-

bens, vairāk nekā karstākās kaujas, nepieciešama tautas apzinība.

Bij. krievu žurnāla «Seļskij Chozjain» redaktors Rževskis minēto apgabalu sīki apceļojis. Tur viņš novērojis daudz latvisku tipu un īpatnību krieviski runājošo iedzīvotāju starpā.

Sirmais Latgales sabiedriskais darbinieks P. Lībietis atzīmē savus novērojumus tag. Linavas pagastā. «1890. gadā šai pagastā ar vecākiem cilvēkiem varējām saprasties latviešu valodā. Savā starpā būdami, tie runāja paklusā balsī latviski. Tā ir droša liecība, ka Linavas pagastā dzīvo pārkrievoti latvieši.» Interesanti atzīmēt, ka arī 1937. gadā vēl Linavas pagasta Saules (Zabku) un Pumpura pamatskolu novados latviskās piederības atmiņas uzglabājušās «krievu» iedzīvotāju atmiņā. Par to stāstīts lektoram Jānim Caucim un Voldemāram Zoldneram, kuŗi arī novērojuši Kacenu un Upmales pagasta seno latvismu.

Žurnāla «Zemkopis» 1912. gada 88. lappusē arī atrodas ziņas, ka «pie Viļakas robežām Pliskavas guberņā un arī vēl tālāk uz dienvidiem dzīvo pareizticīgi latvieši, kas gērbjas pēc krievu paražas, nēsā bārdas un runā latgališu izloksnē.»

Upmales pagasta rosīgais darbinieks Valdemārs Vīksne stāsta savus novērojumus par Rādavas novadu, kas atrodas pie pašas robežas un vēsturiskās Opočnas upes. Tur priekš dažiem gadiem 90 gadu vecumā miris Bucharina tēvs, kas zinājis, ka tālākā pagātnē Rādavas un citi Astravas novadi bijuši latviski. Turienes muižnieks Ņekļūdovs nonācis maksāšanas grūtībās, kamdēļ banka pārdevusi muižu, bet tikai jau stipri pārtautotiem latviešiem.

Jaunlatgales apgabals devis vairākus akadēmiski izglītotus latviešus. Jau 1820. gadā Tērbatas universitātē studēja Augšpils pag. Emīlavas muižas īpašnieks Arnolds Laimiņš, kas vēlāk bija meža korpusa štāba kapteinis.

Vietējie iedzīvotāji atminas savus latviskos senčus.

Pēdējos gados strauji izzūd nepareizais uzskats par Jaunlatgales austrumu apgabalu kā krievu zemi un krievu apdzīvotu. Atdzimst pareizais — Jaunlatgale ir sena latviešu zeme un tās iedzīvotāji — pārtautoti latvieši.

Savus latviskos senčus atminas daudzi Jaunlatgales tā saucamie «krievi». Tā bij. saeimas deputāts Sergejs Trofimovs stāstīja savus novērojumus par seno Jaunlatgales piederību pie Tālavas -Atzeles latviešu valsts. To pašu atzīst Augšpils skolotājs Teodors Stepanovs un zina arī par saviem latviskajiem senčiem.

Bij. deputāts Jānis Korniljevs arī izteicies par savu pieredzi pie latviešu tautas, jo tā ģimenei ir latviskas tradīcijas. Augšpils pagasta Kotonovas ciema N. Osipovs teicis, ka seni latviešu ciemi ir, starp citiem, arī Augšpils pag. Kotonova, Gauru pag. Šauri un Zacharenki. Jaunlatgales darbinieks Aborinskis to pašu teicis par Augšpils pag. Jaškavu, Mastišciem, Bērtuļiem u. c. ciemiem. Andrejs Gavrilovs par Purmales pagasta Belkinu pie Vāveres stacijas u. c. Latviski bijuši arī Jaunlatgales pievārtes Pietalavas un Bābiņu ciems. Pirmā to zina Andrijanovi.

Gauru pagasta Nagļu ciema Andrejs Petrovs zina daudzas ziņas par Nagļu, Potašu, Brantu, Zilavas kalna, Krupenātu, Semeļu, Rakovkas, Grinču u. c. ciemu vēl neseno latvisko dzīvi. Latvietis, kas jau atgriezies pie savas tautas, Jānis Garmans un citi Makšu ciema iedzīvotāji stāsta par tag. Punduru un Skangalu novadu latvisko pagātņi. Purmales skolotājs Šķute noklausījies Rītupes iedzīvotāju liecības par latvisko pieredzi, stud. S. Šakins to pašu zina par Purmales un Šķilbenu pagasta «krieviem», cand. oec. A. Snipe par Vecumu un Katlešu novadu. J. Patmalnieks par Gauru pagasta Bukalavas, Orinsku, Jepiku, Novoseljes, Novožiļu u. c. ciemiem. P. Lībietis par Linavas pag. Baltā Pagraba un kaimiņu ciemiem, Bucharins par Rādavu, un daudzi citi.

Kā kūrīožu gadījumu stāstīja Baltinavas pagasta Rudikavas tautietis Patmalnieks par no Iekškrīevijas uz Purmales slimnīcu atsūtīto ārstu, kas nevarējis saprast turienes «krievu» valodu, kamdēļ sapraties ar žestiem. Zināmi gadījumi, kad «krieviete» pa krieviski nepratusi paprasīt zirga apaušus un citas lietas.

Podlipjes un citos Purmales «krievu» ciemos 20 gadus atpakaļ sievieši un bērni nav mācējuši krieviem pa krieviski ceļu pastāstīt. Bērni no krieviem pat baidījušies.

Kā latviešus pārkrievoja.

Mūsu kultūrvēsturnieks A. Goba raksta: «Kacēnu, Linavas, Purmales, Augšpils un Gauru pagasta vecu vecie iedzīvotāji ir latvieši, par ko tagad vairs nevar būt šaubu. Tikai vēlākie ienācēji no Krievijas ir patiesi lielkrievi, bet to nav visai daudz... Ka šo pagastu iedzīvotājiem nelatviski uzvārdi, tas mūs nesamulsina, jo uzvārdus deva tikai nesen un devēji bija krievu ierēdņi. Un politisko partiju laikā, kad dažam krievu deputātam vajadzēja balsu, lai tiktu saeimā, tad iedzīvotājos tika dzīta aģitācija un apgalvots, ka šie pagasti ir īsti krieviski. Tomēr vismaz viens no bijušiem krievu deputātiem vaļsirdības brīdī atzinies, ka viņa vectēvs bijis latvietis.»

Etnografs E. d. Paegle saka, ka «vietu pārkrievojumi mums spilgti rāda, kas noticis ar mūsu tautas dzīvo materiālu. Gan ar labu, gan ar ļaunu, vilinot ar debess un zemes labumiem vai draudot ar sodiem, tūkstošiem īstu latviešu pārkrievoiti, atņemot vispirms valodu. Daudz kultūras vērtību esam saviem kaimiņiem devuši, bet daudz, ļoti daudz dēlu un meitu atsvešinājušies no savu senču valodas un ierašām. Cik būs to, kas, atzīdami savus maldu ceļus, atradis teku atpakaļ uz savu tēvu sētu?».

Jaunlatgales sabiedriskais darbinieks A. Briedis stāsta: «Dīvojot Jaunlatgalē es novēroju, ka daļa krievu samērā labi un tekoši sarunājās latviski un krieviski runā ar nevisai pareizu akcentu. Pieci bijušās Pliskavas gubernas pagasti līdz apmēram 1933. gadam tika uzskatīti ne kā latviski, bet īsti lielkrieviski pagasti, un tur saimniekoja minoritātu deputāti. Tomēr vecie ļaudis šais pagastos noteikti apliecina, ka agrāk runājuši latviski un krievi viņus saukuši par latviešiem. Bet tagad vecie pamazām izmiruši un jaunus krievu skolas un baznīcas audzinājušas par krieviem pat Latvijas laikā.»

Kā izdarīta pārtautošana, par to dosim vārdu pašiem pārtautotiem latviešiem. To spilgti raksturo Purmales pagasta Skarlatinas ciema I v a n s B r a v i n s: «Agrāk mans tēvs runāja latviski un nemaz nemācēja krieviski. Tāpat krieviski nemācēja arī citi mana tēva brāļi. Mūs mācīja krievu valodā, un tagad mājās mēs visi runājām krieviski, jo bērni ļoti vāji latviski prot vai pat pavisam neprot. Mani bērni mācās (1933. g.) krievu skolās, jo tās mums valdība dod. Tur viņus māca krievu valodā, dzied krievu dziesmas. Svētdienās ejam Verchnij-Ovsišču pareizticīgo baznīcā, kur arī visi dievkalpojumi notiek tikai krievu valodā. Mēs dziedam krievu dziesmas, jo latviešu neprotam. Tagad arī es vāji protu latviešu valodu, jo maz to runāju. Visi īstie latvieši ar mums runā krieviski. Man vienalga, vai esmu krievs vai latvietis, bet sevi gan skaitu par krievu. Priekš Latvijas valsts vēl daudzus ciemos runāja latviešu valodā, bet tagad tur jau krieviski vien. Bērni pat kaunas latviski runāt, jo vāji runā.»

Jaunlatgales pilsētas tuvumā atrodas Podlipjes Siru ciems, kuņā dzīvo Solnišķinu ģimene. Tās apmēram 80 gadus vecais tēvs no bērnības runājis tikai latviski, sevi skaitot par latvieti, un tikai vēlākajos gados iemācījies krievu valodu. Viņa apm. 40 gadus vecais dēls prot abas valodas. Mazdēls vairs latviski neprot, bet tikai krieviski.

Gauru pagasta Skrinžu un citu ciemu vecie iedzīvotāji stāstīja, ka ejot Krievijā kara dienestā nepratuši krieviski. Tad ticis piedraudēts, ja arī mājās nerunās krievu valodā, tad at-

ņems zemi un izdzīs no mājām, kamdēļ krievu valodu iemācījušies un ar piederīgajiem vēlāk tikai krieviski runājuši.

Līdzīgas ziņas arī par citiem novadiem.

Tamdēļ vēl tagad pārtautotie latvieši nekavējoties pārtrauc sarunas un, neatbild latviski, tiklīdz to dzird sveši cilvēki.

Jaunlatgales latviešu pārkrievošanu veikuši krievu mācītāji, pareizticīgo baznīca, krievu ierēdņi un skolas, krievu agrārpolitika u. t. t. Visrosīgākie bijuši krievu mācītāji, kas četrus gadsimtus šī apgabala pareizticīgo baznīcās pārkrievoja latviešus. Arī vēl šodien turienes baznīcās, kuŗu pēc skaita vairāk kā 10, pareizticīgie latvieši klausās krievu valodu. Pat tīri latviskās draudzēs, kā, piemēram, Baltinavas, Viļakas, Verchnije-Ovsišču u. c., par mācītājiem krievu tautības priesteri, latviešu valodas nepratēji. Ja latvietis nesaprot krievu valodu, tad tam jāpaliek bez dievvārdiem. Patiesībā pareizticība nav nekāda «krievu ticība», bet gan ir vispārēja kristticība pēc senās grieķu baznīcas paražām. Tāpēc latviešu valodas ievēšana pareizticīgās baznīcās ir nepieciešama.

Otra pārtautotāja ir krievu skola. Maz skolu Jaunlatgales apgabalā bija priekš kara. Iedzīvotāji tautības jautājumā bija vienaldzīgi. Latvija apgabalam deva gara gaismu, bet tikai ar krievu skolām, kā to vēlējās turienes politikāņi. Tagad no tautības ziņā neapzinīgiem izaudzināti daudzi pārliecināti citas tautas patrioti.

Par pārkrievošanās tieksmēm runā arī 1937. g. 7. februāra vēstule: «Neskatoties uz pēdējo laiku lielajiem un neapšaubāmiem ieguvumiem un sasniegumiem, pārkrievošana kaut gan maskoti, tomēr visādiem līdzekļiem turpinas. Krievu skolotāji, kas negribēdami vai neprazdami pienācīgi izteikties latviski, bieži pat jauktu tautību skolās lieto krievu valodu. Daži mācītāji, neprazdami latviski, stāsta bērniem, ka viņi krievi, un pasniedz ticības mācību krievu valodā. Pareizticīgiem skolās kā tēvu valoda ievesta krievu, lai gan Purmales pag. u. c. nav neviena īsta krievu ciema. Saprotams, ka tamdēļ bērniem latviešu valodas zināšanas ļoti trūcīgas un tie skolnieki, kuŗiem arī mājā vairs nerunā latviski, nespēj pienācīgi piesavināties un saprast latviešu valodu.»

Par šiem pašiem apstākļiem raksta skolu inspektors O. S v e n n e: «Vēl šodien Latgalē atrodam veselus pagastus un draudzes, kuŗas sevi skaita par krieviem un neatlaidīgi prasa krievu skolas un krievu valodas mācīšanu. Bet ja dziļāk ieskatāmies šo novadu iedzīvotājos, tad redzam, ka te īstenībā nekādu krievu nav, bet ir tikai pilnīgs tautiskās apziņas trūkums un jēdzienu sajukums, pie kam vislielākā ļaužu šķiro-

šana notiek pēc ticībām. Ir pārliecība, ka pareizticīgie visi esot krievi. Ja pastāstām, ka Vidzemē ir pareizticīgo latviešu draudzes un veseli novadi, kuŗus apdzīvo pareizticīgie latvieši. tad par to vietējie zemnieki neticīgi krata galvas, jo pareizticība un latvietība šķiet gluži viņiem nesavienojamas lietas. Lūk, tādēļ arī Latgalē katrs pareizticīgais zemnieks sevi skaita par krievu, jo viņam taču esot «krievu ticība» un tādēļ viņš citādāks nemaz nevarot būt!»

Ļoti lielu pārtautošanu veikusi Krievijas agrārbanka ar savu nacionālos nolūkos veicināto agrārpolitiku. Latviskos novados noņemti krievu zemnieki, latviešus spieda pāriet pareizticībā un mājās lietot krievu valodu.

Jaunlatgales apriņķa īsto krievu un pārkrievoto latviešu skaits.

Prof. E. Blese «Latviešu konversācijas vārdnīcas» 1732. slējā raksta, ka «Latgales ziemeļaustrumu lielkrievi ir pārpliskavoti latgalieši.»

Jaunlatgales apriņķī pēc 1935. gada tautas skaitīšanas datiem dzīvo 46.533 krievi jeb 42,44% no visiem apriņķa 109.647 iedzīvotājiem. Pēc ticībām tie pieder pie pareizticības — 45.919, luterāņiem — 11, pārējiem protestantiem — 190, katoļiem — 75, vecticībniekiem — 126 un nezināmām ticībām — 3.

No šiem 46.533 tikai apm. 5000 līdz 6000 ir īstu krievu, kuŗi apgabalā ienākuši Krievijas laikā par ierēdņiem, garīdzniekiem, skolotājiem, ārstiem, zemniekiem u. c. pārtautošanas un kolonizācijas nolūkos. Pēdējie, kā aktīvāks un intelligentāks elements jau no priekškaŗa laika un līdz pat 15. maijam uzstājās kā galvenie un gandrīz vienīgie pārtautoto latviešu vadoņi. Viņi piesavinājās Jaunlatgales apgabala politikas noteikšanas tiesības un runāja turienes pārtautoto latviešu vārdā. Latvieši šim apgabalam līdz pat pēdējam laikam, ar maz izņēmumiem, bija atmetuši ar roku un reti iejaucās krievu politiķu darba laukā.

Apgabalā dzīvo apm. 40.000 pārtautotu latviešu, pa lielākai daļai Purmales, Linavas, Upmales, Kacēnu, Augšpils un Gauru pagastā un Jaunlatgales pilsētā. Daļa no tiem apmetušies arī kaimiņu — Liepnas, Viļakas, Šilbēnu, Baltinavas u. c. pagastos. Lielākā daļa jau pārgājusi uz krievu valodas lietošanu, daudzi pat Latvijas laikā. Bet vismaz 5000 ir tādu, kas vēl tagad mājās runā latviski Purmales, Gauru u. c. pagastos.

Latvju nacionālās kultūras ziņā Jaunlatgales austrumi ir visvairāk apdraudētais Latvijas apgabals. Latvietības apziņa vēl vāja.

Aprīņķī 43 krievu skolas, kas ir pārlietu liels skaits da-
žiem tūkstošiem īsto krievu, un atzīstamas par lielākām krievu
gara izplatītājām.

Piemērota un noteikti izvesta jauktu tautību skolu dibinā-
šana vislabākais līdzeklis pret pārkrievšanu.

Tieksme pēc latvietības.

«Ka šo pārkrievoto latviešu dzīslās tek īstu latviešu asi-
nis, un ka viņu sirds vēl latviska, par to liecina daudzi novē-
rojumi,» raksta A. Goba. Šo pagastu ļaudis un it sevišķi jau-
natne, kā to novērojis Jaunlatgales ģimnazijas direktors
P. Žurkovskis un citi skolotāji, viegli iemācās latviski, jo pati
viņu iedzīmtā daba tiem liek saprast, ka latvieši ir viņu brāļi
un ka tikai apstākļi viņus ir atsvešinājuši.

To apstiprinājis arī bij. deputāts J. Korniljevs: «Man nav
bijis grūti iemācīties latviski, jo mani senči runāja latviski.»
Tamdēļ labprāt tautieši mācās pamat- un papildu skolās lat-
viešu valodu un prasa pēc latviešu skolām.

Pārtautoto tautiešu tīekšanos pēc latviskās dzīves un va-
loda spilgti raksturo priekš pasaules kaŗa skolotāja A. Ti-
m a ņ a novērotā parādība, ka Pliskavas krievi veduši uz Vid-
zemi savus bērņus, lai tie iemācītos latviešu valodu.

Linavas pagasta Pumpura (Pupurevas) krievu skolas no-
vadā dzīvo Pēteris Circenis un neviena vārda latviski neprot.
Tā senči latviski vien runājuši. Viņam ļoti sāpot sirds un
esot pat kauns, ka tagad ar latviešiem jāsaprototies tikai krievu
valodā.

Tieksme pēc latviskā pat tik liela, ka 1937. g. martā Lina-
vas pagastā Gāršas (Paļcevas) skolā pēc kāda priekšlasījuma
par apgabala senatni un dzirdot latviešu dziesmas, vairāki ied-
dzīvotāji aiz sajūsma raudājuši.

Tikai ar sirdsdedzi pēc tautas un valoda var izskaidrot
šīs parādības.

Sevišķi vecā paaudze apzinas un saprot, ka viņi ir kautkas
cits un ne krievi. Tautiskā dzirksts viņos nav dzisusi, bet lai
tā spoži liesmotu, nepieciešams ilgs un neatlaidīgs darbs.

Latviskā atmoda.

Iecienītais jaunatnes vadītājs E. Eisbergs saka, ka
mūsu uzdevums «ir atmodināt Jaunlatgales latviešos viņu snau-
došās tautības jūtas, kuŗas it kā apsīkušas un palikušas klusas,
kā daudz kas, kam pāri gājuši gaŗi gadi, kuŗiem mainoties ar
miera dienām.

Jaunlatgales latvieši! Tautas brāļi, senās un spožās sla-
vas līdzgaitnieki un mantotāji, atceraties savus senčus, viņu

valodu, viņu tikumus un dziesmas, atceraties senās zemes, savu valsti, kuŗai tagad ir neatkarība, brīvība, pagātne, tagadne un nākotne — nāciet atpakaļ pie savas tautas!»

Tautībnieks A. G o b a atzīst, ka «ir jau zīmes, kas rāda, ka šo pagastu iedzīvotāji, kas šē dzīvo jau no seniem laikiem un kas līdz šim skaitījušies par lielkrieviem, nu sāk mosties. Viņu labums un gods prasa, lai viņi pagodinātu savus senčus. Kas šo patiesību spēj aptvert, tas lai atklāti un droši saka: Es esmu latvietis!

Patiesi viņš ir latvietis. Ja viņa senči ir bijuši latvieši, lai arī viņš pats vēl nebūtu paspējis iemācīties latviešu valodu, ko nenormālajos apstākļos bija aizmirsis.»

Arī vēsturnieks K. Šterns raksta, ka «šos Pliskavas latviešus, kuŗi ļoti ilgi un sīvi turējušies pie savas tautības, vēl priekš desmit gadiem uzskatīja par galīgi pārkrievotiem. Bet kopš 1934. gada 15. maija arī starp viņiem iestājusies atmoda.»

Un patiešām, pēc 15. maija Latvijas atdzimšanas, ko radīja mūsu Vadonis **K. Ulmanis**, arī pārtautotos Jaunlatgales latviešos mostas latviskā nojauta. Visliesmaināk tā uzliesmoja 1934. gada 16. septembrī, kad Punduru stacijas Makšu ciemā sapulcējās 2000 Purmales, Gauru, Augšpils u. c. novadu pārtautotie tautieši savos latviskās apziņas atmodas svētkos un kopā ar savu pārstāvi Jāni Garmānovu liecināja:

«Mēs neesam krievi, bet gan latvieši. Mēs ejam atpakaļ pie savas latviešu tautas. Sniedziet mums, latvieši, palīdzīgu roku, atbalstiet, sekmējiet mūsu atgriešanos! Daļa no mums, diemžēl, savās ģimenēs pārgājuši uz krievu valodas lietošanu, bet ja mums nāks palīgā mūsu Vadonis Dr. **K. Ulmanis** un ģenerālis **J. Balodis** ar enerģisku rīcību, tad no mums pazušanā neies neviens tautas dēls, neviena tautas meita. Valsts un Ministru Prezidentu Dr. **K. Ulmani** mēs lūdzam pārtraukt mūsu latviešu bērnu pārkrievošanu krievu skolās, tās pārvēršot par jauktu tautību vai latviešu skolām. Lūdzam ievest latviešu dievvārdus mūsu pareizticīgās baznīcās.»

Vēl vecie ozoli nav lūzuši,

Vēl zinām mēs, ka esam latvieši» —

liecināja, zvērēdams Latvijas karogam, aizlauztā latviešu zara pārstāvis, izteikdams visu pārkrievojoto latviešu domas un jūtas.

Valsts un tautas intereses prasa, lai katrs latvietis pārtautoto latviešu lūgumu ievērotu.

Izlietotie materiāli.

- Indriķa — Livonijas kronika (Henricus de Lettis: Origines Livoniae sacrae et civilis). Tulk. J. Krīpēns Rīgā, 1935.
- Ditleba Alnpekes Rīmju kronika. Tulk. M. Siliņš Rīgā, 1893.
- Baltasara Rusova. Livonijas kron. Tulk. E. Veispals Rīgā 1926.
- Valsts statist. pārvalde. — Ceturtā tautas skaitīšanā 1935. g. II. Ticība, Rīgā, 1936.
- E. Brastiņš. Latvijas pilskalni. Latgale. Rīgā, 1928.
- «Zemkopis» mēnešraksts. 1912. g. 88. lpp. par Pliskavas latviešiem.
- Prof. Fr. Balodis. Rakstu krājumā «Latvieši» 101. lpp. par novgorodiešu ciņām Ziemeļlatgalē.
- Carl Stern — «Der Kleinkrieg um die Ostgrenze im 15. Jahrhundert». Iespiests «Baltische Monatshefte» Rīgā, 1937. 2. nr. no 69.—79. lpp.
- Carl Stern — «Livlands Ostgrenze im Mittelalter vom Peipus bis zur Düna.» Iespiests «Mitteilungen aus der livländischen Geschichte» 23. sēj. no 224.—234. lpp. ar karti.
- Leonīds Arbusovs: «Frühgeschichte Lettlands» Rīgā, 1933. par Atzeli.
- H. Laakmann: «Zur Geschichte Heinrichs von Lettland und seiner Zeit». Ievietots «Beiträge zur Kunde Estlands» XVIII. sēj. 2. burtn. Revel 1933. Ziņas par Atzeli un tās apgabaliem.
- «Ziemeļlatgales atmoda» — LNJS Latgales apg. izd. Rīgā, 1935. Lietgalieša, A. Gobas, Ed. Paegles, E. Eisberga, A. Brieža, O. Svennes, A. Franča, V. Āboliņa, A. Āboliņa, A. Kauliņa, P. Libieša, Ant. Abakuka, Aug. Abakuka, A. Birziņa, R. Siļa, J. Garmanova, A. Krasnā, O. Lideka, V. Krasnā raksti par Ziemeļlatgales senatni un tagadni.
- M. Skujenieks — Latvija. Zeme un iedzīvotāji. Rīgā 1927. 186. lpp.
- M. Skujenieks — Latvieši svešumā un citas tautas Latvijā. 59. un 60. lpp.
- Prof. A. Švābe — «Tālava». Iespiests mēnešrakstā «Sējējs» 1936. g. 135.—141. un 363—374 lpp.
- A. Bielenstein. Die Grenzen des lettischen Volkstammes. Peterburg. 1892. 12. lpp. par Pliskavas latviešiem.
- Kr. Barons. «Mūsu zemes aprakstīšana» 1859. g. Par latv. austrumu robežu
- «Rīgas archibīskapi, senās Vidzemes valdnieki». Rīgā, 1928. 13. lapp. par Pliskavas ieņemšanu.
- M. Skujenieka raksts — «Latvijas zeme, daba un tauta». Rīgā, 1937. III. sēj. 15. lpp. par pārkrievojiem latviešiem.
- Prof. Fr. Balodis — «Latviešu — krievu senā robeža: «Burtnieks», 1927. g. 1. nr. 44. lpp. par Jaunlatgales latv. etnisko robežu.
- Prof. Fr. Balodis: «Latviešu senās ciltis.» Iespiests: «Latv. lit. vēsture» I. 92.—95. lpp.
- Poln. sobr. russk. letopis. IV., V. u. c. sējumos par ciņām, piļu celšanu u. c.

- A. Grīns — Varoņu grāmata. Rīgā, 1935.
- C. Stern — «Die Pleskauer Annexion von 1476». Ievietots «Baltische Monatshefte» 1937. g. 3. nr. Rīgā no 148.—156. lpp.
- Goršānu Aloīzs — «Myusu kaimini, Opuskovas krievi». Iesp. laikr. «Jaunas Ziņas» Pēterburgā, 1915. g. 22. martā 15. nr. no 7.—8. lpp.
- A. Bielenstein — Karte — Atlas der Ethnologischen Geographie Lettenlandes. St. Peterburg. 1892. Atzīmēts Pliskavas latviešu apg.
- «Latviskā apziņas atmodas svinības Baltinavā». Iesp. «Jaunākās Ziņas» 1934. g. 17. sept. 209. nr. 8. lpp.
- «Pārkrievjuos latviešu atmodas svētki Baltinavā». Iesp. «Jaunākās Ziņas» 1934. g. 15. sept. 208. nr. 9. lpp.
- «Aicinājums pārkrievotiem latviešiem atgriezties pie savas tautas» Iesp. «Latvijas Kareivis» 1934. g. 16. sept. 208. nr. 3. lpp.
- «Krievu dep. Korniljevs — latvietis?» — Iesp. «Pēdējā Brīdī» 1933. g. 17. dec. 286. nr.
- C. — «Latvju pārkrievšanās Jaunlatgales apriņķī» — Laikr. «Universitas» 1933. g. 15. dec. 273. lpp.
- «Kur latviešus pārkriev» — Iesp. «Jaunākās Ziņas» 1933. g. 12. dec. 208. nr.
- «Latgalē turpinās latviešu pārkrievšana» — Iesp. «Lauku Domās» 1933. g. 49. nr.
- «Latvju nacionālās jaunatnes savienības paskaidrojums latviešu pārkrievšanas lietā» — «Latvis» 1933. g. 16. dec. 3635. nr.
- V. Krasnais — «Latviešu tautas daļa, kuŗa 1000 gadu dzīvojusi Pliskavas krievu valstī un guberņā» — «Pēdējā Brīdī» 1934. 252. nr.
- V. Krasnais — «Savu tautu aizmirsušie dēli» — «Pēdējā Brīdī» 1934. 18. okt. 260. nr.
- V. Krasnais — «Senie vietu vārdi runā latvisku valodu». Novērojumi pārkrievotā apgabālā — «Pēdējā Brīdī» 1934. g. 3. nov. 1. un 3. lpp.
- V. Krasnais — «Cimos pie pārkrievšanai padotiem latviešiem» — «Brīvā Zeme» 1934. g. 1. febr. 25. nr. 8. lpp.
- «Ne krievi, bet latvieši» — LNJS Latgales apg. skrejlapa latv. un krievu val. Rīgā, 1935.
- «Mēs negribam būt vairs krievi, mēs gribam būt latvieši» — «Pēdējā Brīdī» 1934. 15. sept. 227. nr. 1. lpp.
- «Atgriezties pie savas latviešu tautas» — «Jaunākās Ziņas» 1935. 2. febr. 28. nr. 6. lpp.
- «Atpakaļ pie savas latviešu tautas» — LNJS Punduru un Baltinavas nod. skrejlapa — aicinājums uz pārkrievoto atmodas svētkiem Baltinavas pag. Makšos 1934. g. 16. septembrī.
- Lietgalietis — «Latvju senās zemes Agzele un Latgale». Iesp. «Latvijas Saule» 1927. g. 53/54. nr. 585.—588. lpp.
- Lietgalietis — «Papildu ziņas par latvju seno zemi Adzeli» «Latvijas Saule» 59/60. nr. 1927. g. 654.—656. lpp.

Cena Ls 1,—